

Bogdan Poniży

MIĘDZY JUDAIZMEM A HELLENIZMEM

Σοφία Σαλωμῶνος księga spotkania

ADAM MICKIEWICZ UNIVERSITY IN POZNAŃ
FACULTY OF THEOLOGY
STUDIES AND TEXTS

166

Bogdan Ponizy

BETWEEN JUDAISM AND HELLENISM

Σοφία Σαλωμῶνος as the book of the meeting

POZNAŃ 2013

UNIwersytet IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU
WYDZIAŁ TEologiczny
STUDIA I MATERIAŁY

166

Bogdan Poniży

MIĘDZY JUDAIZMEM A HELLENIZMEM

Σοφία Σαλωμῶνος księgą spotkania

POZNAŃ 2013

RADA WYDAWNICZA

DOROTA DRZEWIECKA-NOWAK, JACEK HADRYŚ, BOGUSŁAW KOCHANIEWICZ,
ADAM PRZYBECKI, JAN SZPET – PRZEWODNICZĄCY, PAWEŁ WYGRALAK

Recenzent

o. dr hab. prof. UAM Ryszard Sikora OFM – Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Projekt graficzny serii: PAWEŁ PAK

Opracowanie redakcyjne: JUSTYNA IWASZKIEWICZ

Tłumaczenie na język angielski: DANUTA FURSZPANIAK

PUBLIKACJA FINANSOWANA Z FUNDUSZU WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO
UNIwersytetu IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU

ISBN 978-83-63266-50-9

UNIwersytet IM. ADAMA MICKIEWICZA W POZNANIU
WYDZIAŁ TEOLOGICZNY
REDAKCJA WYDAWNICTW
UL. WIEŻOWA 2/4, 61-111 POZNAŃ
e-mail: thfacwyd@amu.edu.pl
tel./fax (61) 851-97-43
<http://www.teologia.amu.edu.pl>

Druk: ZAKŁAD GRAFICZNY UAM, UL. H. WIENIAWSKIEGO 1, 61-712 POZNAŃ

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	9
I. GRECY I ŻYDZI W ALEKSANDRII	
– HISTORYCZNE TŁO POWSTANIA KSIĘGI MĄDROŚCI	13
1. ŻYDZI W EGIPCIE	13
2. ALEKSANDRIA – MIASTO GREKÓW I ŻYDÓW	14
3. SEPTUAGINTA – ŚWIĘTA KSIĘGA IZRAELA W GRECKIM TŁUMACZENIU	17
4. PRZEŚLADOWANIE ŻYDÓW W EPOCE RZYMSKIEJ	20
5. JUDEOFOBIA W ALEKSANDRII	24
II. KSIĘGA MĄDROŚCI – GRECKA KSIĘGA STAREGO TESTAMENTU	31
1. CZAS POWSTANIA KSIĘGI MĄDROŚCI	31
2. ŻYDOWSKI AUTOR	32
3. GRECKI JĘZYK KSIĘGI MĄDROŚCI	33
4. KSIĘGA DLA ŻYDÓW I POGAN	34
5. KSIĘGA MĄDROŚCI W KANONIE BIBLIJNYM	37
III. JUDAIZM A HELLENIZM	39
1. SEPTUAGINTA W ŚWIECIE HELLENISTYCZNYM	39
2. ODMIENNY ŚWIAT GREKÓW I ŻYDÓW	40
3. WYCHOWYWANIE WEDŁUG TORY A GRECKA παιδεία	42
4. RÓŻNE MODELE ŻYCIA W ZHELLENIZOWANYM ŚRODOWISKU ..	46
5. WZAJEMNA FASCYNACJA GREKÓW I ŻYDÓW	49
6. PROZELITYZM ŻYDOWSKI	50
IV. KSIĘGA MĄDROŚCI – APOLOGIA JUDAIZMU	
W GRECKIEJ SZACIE JĘZYKOWEJ	53
1. NOWE SŁOWNICTWO	53
2. HAPAX LEGOMENA I AORYST	55
	5

3. GRECKIE I HEBRAJSKIE IMIONA BOGA	56
4. OD PRZYMIERZA Z BOGIEM DO PRZYJAŹNI	62
5. FILANTROPIA BOGA	64
6. POETYCKIE HIPOSTAZY BOGA	66
V. REINTERPRETACJA WIELKICH TEMATÓW STAREGO TESTAMENTU	
– DLA ŻYDÓW I POGAN	73
1. APOLOGIA JUDAIZMU I UKAZANIE POGANOM WIARY IZRAELA	73
2. KSIĘGA MĄDROŚCI A STARY TESTAMENT	74
3. WIELKIE TEMATY STAREGO TESTAMENTU	76
Sprawiedliwy cierpiący	76
Śmierć i nieśmiertelność	79
Idolatria pogan a grzech odstępstwa Izraela	83
Historia Wyjścia i opatrność	91
Objawienie Boże a naturalne poznanie Boga	95
VI. GRECKA I HEBRAJSKA RETORYKA W KSIĘDZE MĄDROŚCI	101
1. PODSTAWY RETORYKI HEBRAJSKIEJ I GRECKIEJ	101
2. METODA ANALIZY RETORYCZNEJ	104
3. KOMPOZYCJA KSIĘGI – GRECKIE GATUNKI LITERACKIE	107
4. KSIĘGA MĄDROŚCI JAKO DRAMAT HELLENISTYCZNY	110
5. HEBRAJSKA I GRECKA POEZJA W KSIĘDZE MĄDROŚCI	115
6. NIEKTÓRE GRECKIE I HEBRAJSKIE ŚRODKI RETORYCZNE	
UŻYTE W KSIĘDZE MĄDROŚCI	119
7. MODLITWA SALOMONA O MĄDROŚĆ – ANALIZA RETORYCZNA	134
VII. ANALIZA TEKSTU KSIĘGI MĄDROŚCI	145
1. ANTONOMAZJA – JAKO ŚRODEK NADAJĄCY KSIĘDZE MĄDROŚCI	
CHARAKTER UNIWERSALNY	145
2. SYMBOLIKA LICZBY SIEDEM W KSIĘDZE MĄDROŚCI	151
3. ELEMENTY JUDAIZMU I HELLENIZMU	155
PODSUMOWANIE	165
ZAKOŃCZENIE	167
BIBLIOGRAFIA	169
SUMMARY	181

CONTENTS

INTRODUCTION	9
I. THE GREEKS AND THE JEWS IN ALEXANDRIA – HISTORICAL BACKGROUND OF THE BOOK OF WISDOM	13
1. THE JEWS IN EGYPT	13
2. ALEXANDRIA – THE CITY OF THE GREEKS AND THE JEWS	14
3. SEPTUAGINT – THE HOLY BOOK OF ISRAEL IN THE GREEK TRANSLATION	17
4. PERSECUTION OF THE JEWS IN ROMAN TIMES	20
5. JUDEOFOBIA IN ALEXANDRIA	24
II. THE BOOK OF WISDOM – THE GREEK BOOK OF THE OLD TESTAMENT ..	31
1. TIME OF ORIGIN OF THE BOOK OF WISDOM	31
2. THE JEWISH AUTHOR	32
3. THE GREEK LANGUAGE OF THE BOOK OF WISDOM	33
4. THE BOOK OF THE JEWS AND OF THE GENTILES	34
5. THE BOOK OF WISDOM IN THE BIBLICAL CANON	37
III. JUDAISM AND HELLENISM	39
1. SEPTUAGINT IN THE HELLENISTIC WORLD	39
2. DIFFERENT WORLDS OF THE GREEKS AND THE JEWS	40
3. RAISING ACCORDING TO TORAH AND GREEK παιδεία	42
4. DIFFERENT MODELS OF LIFE IN HELLENIZED ENVIRONMENT ...	46
5. MUTUAL FASCINATION OF THE GREEKS AND THE JEWS	49
6. JEWISH PROSELYTISM	50
IV. THE BOOK OF WISDOM – THE APOLOGY OF JUDAISM IN THE STYLE OF THE GREEK LANGUAGE	53
1. NEW VOCABULARY	53
2. <i>HAPAX LEGOMENA</i> AND AORIST	55

3. GREEK AND HEBREW NAMES OF GOD	56
4. FROM THE COVENANT WITH GOD TO FRIENDSHIP	62
5. GOD'S PHILANTHROPY	64
6. POETIC HYPOSTASES OF GOD	66
V. REINTERPRETATION OF THE GREAT THEMES OF THE OLD TESTAMENT – FOR THE JEWS AND THE GENTILES	73
1. THE APOLOGY OF JUDAISM AND REVEALING THE FAITH OF ISRAEL TO THE GENTILES	73
2. THE BOOK OF WISDOM AND THE OLD TESTAMENT	74
3. THE GREAT THEMES THE OLD TESTAMENT	76
A just sufferer	76
Death and immortality	79
Pagans' idolatry and the sin of apostasy of Israel	83
History of the exodus and providence	91
The revelation of God and the natural cognition of God	95
VI. GREEK AND HEBREW RHETORIC IN THE BOOK OF WISDOM	101
1. THE FUNDAMENTALS OF HEBREW AND GREEK RHETORIC	101
2. THE METHOD OF RHETORICAL ANALYSIS	104
3. THE BOOK'S COMPOSITION – GREEK LITERARY GENRES	107
4. THE BOOK OF WISDOM AS A HELLENISTIC DRAMA	110
5. HEBREW AND GREEK POETRY IN THE BOOK OF WISDOM	115
6. SOME GREEK AND HEBREW RHETORICAL FIGURES USED IN THE BOOK OF WISDOM	119
7. RHETORICAL ANALYSIS OF SOLOMON'S PRAYER	134
VII. TEXT ANALYSIS OF THE BOOK OF WISDOM	145
1. ANTONOMASIA AS A MEANS GIVING THE BOOK OF WISDOM UNIVERSAL CHARACTER	145
2. SYMBOLISM OF THE NUMBER SEVEN	151
3. ELEMENTS OF JUDAISM AND HELLENISM	155
RECAPITULATION	165
CONCLUSION	167
BIBLIOGRAPHY	169
SUMMARY	181